Slavernij werpt zijn schaduwen vooruit tot vandaag de dag

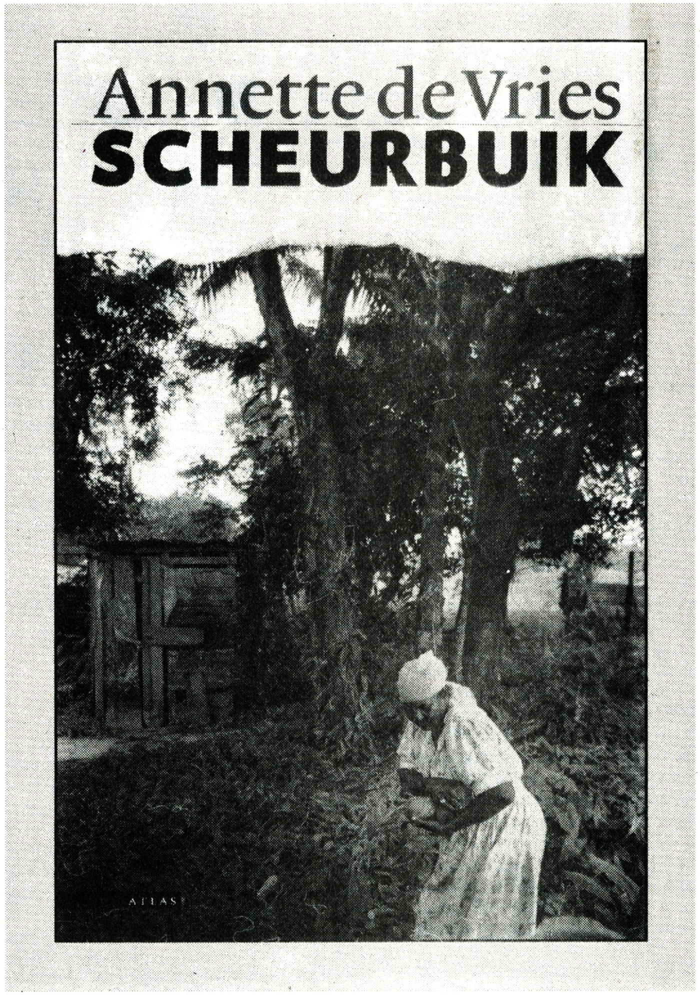

Door Wim Rutgers

Aan het eind van de omvangrijke roman *Scheurbuik*, geschreven door Annette de Vries, vertelt een van de centrale figuren van het verhaal de geschiedenis van de familie Nelom, afstammelingen van de Surinaamse slavin Jaba en de plantagehouder Hendrik Johannes van der Molen. Het was in de tijd van de slavernij niet ongebruikelijk dat blanke vaders hun onechte kinderen met een naam opzadelden die een omdraaiing van die van henzelf was. Zo werd Molen tot Nelom.
Voor wie niet bekend is met de Surinaams-Creoolse culturele traditie zal de romantitel Scheurbuik misleidend zijn, maar in hetzelfde stuk over de familigeschiedenis wordt ze uitgelegd. De *bere* oftewel buik van een familie omvat zeven geslachten. Deze *bere* is 'gescheurd' omdat de witte voorouders weigerden het door hen verwekte nageslacht volledig te erkennen. Vrede met de verworven identiteit en het leven ontstaat pas door de kennis en acceptatie van de geschiedenis, zowel de persoonlijke geschiedenis van je voorgeslacht als de geschiedenis van je land. En die vrede verwerven de hoofdfiguren.
Op ongeveer twee-derde van het boek vertelt een oudere vrouw het verhaal van een slaveneigenaar die, als hij in een kreek gaat zwemmen en kopje onder gaat, in een zwarte vrouw verandert, trouwt met een zwarte jager en een kind krijgt. Als deze persoon een jaar later opnieuw onderduikt in het kreekwater, keert ze in de oude vertrouwde gedaante van slaveneigenaar terug, maar "nog jaren heeft de baas in de nacht, als hij alleen was, gehuild om zijn man, zijn kind, zijn dorp en zijn vrijheid..." (203)
De titeluitleg en dit korte verhaal van nog geen twee bladzijden vormen de essentie van deze intrigerende roman over kleur en klasse, over verleden en heden, vaderland en moederland, traditie en vernieuwing, maar uiteindelijk over de acceptatie van je persoonlijke leven en de onafwendbare dood.

CREATIE

Er is de laatste paar jaren een waar wonder aan de gang in de Surinaams-Nederlandse literatuur, waar de ene na de andere schrijfster als uit het niets volwassen romans publiceert. Zo was er Annel de Noré met *De bruine zeemeermin*, Rita Rahman met *Liefdesgeuren*, Mala Kishoendajal met *Dame blanche* en Candani met *Oude onbekenden*. Stuk voor stuk literaire creaties over interessante thema's. Aan deze reeks kan nu Annette de Vries worden toegevoegd. Bovendien staan van verschillende van deze auteurs al weer nieuwe romans op uitkomen. Een ware renaissance van literatuur! En dan laat ik de nieuwe poëzie van Candani, Astrid H. Roemer, Antoine de Kom, Citra Gajadin en Jo Löffel nog buiten beschouwing...

INHOUD

De drieëndertigjarige succesvolle actrice Lucia Mac Nack keert na meer dan twintig jaar naar haar vaderland Suriname terug op verzoek van haar doodzieke, homoseksuele vriend, de danser Miquel del Prado, die naar zijn vaderland terug is gegaan om daar rustig te kunnen sterven. Ze gaat om hem bij te staan en te troosten in zijn angsten, maar ervaart dat haar verblijf uiteindelijk tot gevolg gehad heeft dat ze met zichzelf en het artiestenleven dat ze in Nederland leidt in het reine is gekomen. Ieder leeft een eigen leven en bereidt zich noodgedwongen individueel voor op de eigen dood. Maar gedurende het leven en op weg naar de dood kun je wel veel steun hebben ván en geven áán je medemens, met name je familie. Deze zijn in staat je te helpen met het in het reine komen met je zelf en je omgeving.
Annette de Vries zet zo'n scala aan personages neer dat je soms zou willen dat er een familiestamboom voor of achter in het boek zou zijn opgenomen.

Ieder familielid vertegenwoordigt een andere levenshouding en -positie, zoals de ongeneeslijke zieke Miquel en zijn vijfenzeventig jarige oom Ferdinand bij wie hij logeert. Carmen heeft grote moeite hebben met het alleen verder moeten na het overlijden van haar echtgenoot, en gaat daarbij een relatie met haar tuinman aan. De succesvolle internist Pedro is gescheiden en een vrouwenjager. Zijn vrouw Sophia ontdekt dat haar ware gevoelens van liefde en tederheid naar en andere vrouw uitgaan nu ze haar man kwijt is. De hoofdpersoon van de roman, Lucia Mc Nack, een Ieugdvriendinnetje van de familie, gaat in Nederland nu ze volwassen is en een carrière heeft, zo op in haar werk dat ze bang is dat toegeven aan persoonlijke gevoelens van liefde haar werkconcentratie en haar roemruchte loopbaan zal verstoren. Ze lijdt daarbij aan de angst om de confrontatie met haar eigen verleden, haar jeugd en haar land van herkomst aan te gaan: "vol verwachting was ze op reis gegaan, maar ergens onderweg verloren geraakt" (75). Ze concludeert voor zichzelf dat "een land is van de mensen die er wonen, en mensen horen thuis in het land waar zij wonen. Punt uit." (93) Ze leert haar angst voor de confrontatie met zichzelf te overwinnen en zal weer verder kunnen met het leven en haar kunst.
Zo is deze roman rijk aan menselijke toestanden en gevoelens, die levendig beschreven worden. De motieven zijn daarbij in felle Caraïbische kleuren aangezet, soms langs de rand van de keukenmeidenroman qua stijl en vertelling. Dat blijkt vooral als de auteur steeds weer zulke uitvoerige beschrijvingen van personages en ruimtes geeft, dat het afbreuk doet aan het mooie thema. Maar zo blijft er voor de buitenstaander altijd wat te vitten. Anette de Vries heeft met *Scheurbuik* een prachtige roman geschreven waarmee ze zich helemaal kan scharen in de recente rij van Surinaamse debutanten.

Annette de Vries: Scheurbuik
Amsterdam-Antwerpen: Uitgeverij Atlas
2002
319 pagina's

Ñapa. - (zaterdag 1 juni 2002), p. 5